

YTTRANDE

Dnr Ju2024/02386

Regeringskansliet
Justitiedepartementet
ju.remissvar@regeringskansliet.se

Stockholm den 10 mars 2025

Betänkandet Personuppgifter och mediegrundlagarna (SOU 2024:75)

Sammanfattning

SPF Seniorerna stöder utredningens förslag.

Vi ser fram emot att regeringen beslutar en proposition i linje med utredningens förslag och i tid för att riksdagen ska kunna behandla grundlagsändringen.

Allmänt

En av statens viktigaste uppgifter är att säkerställa medborgarnas säkerhet. I det inräknas trygghet mot kriminalitet. Om staten misslyckas med uppgiften tappas tilltron till rättsstaten och samhället. Samhällskontraktet bryts. Det vore en farlig utveckling eftersom det utgör grogrund för att ta våldsmakten i egna händer och överge demokratin.

Söktjänsters publicering av personuppgifter på internet möjliggör för kriminella att kartlägga potentiella brottsoffer. Främst seniorer har utsatts för bland annat bedrägerier samt stöld och rån i hemmet. Dagligen utsätts seniorer för bedrägerier.

Under 2024 registrerade Polismyndigheten 227 434 anmälda bedrägeribrott. Av det totalt anmälda bedrägeribrotten genom social manipulation utgjorde 56 procent bedrägerier mot äldre och personer med funktionsnedsättning. Denna typ av brottslighet har med andra ord enorma proportioner.

I spåren följer personliga tragedier och besparingar töms. Hög ålder medför riskfaktorer och en ökad sårbarhet för kriminalitet. Rädslan att utsättas för brott är också utbredd bland seniorer.

SPF Seniorerna

Box 380 63, 100 64 Stockholm [Hornsgatan 172, 117 28]

Tel 08-692 32 50 info@spfseniorerna.se

Org nr 88 80 00-2830 Pg 607678-0 Bg 5959-0182

www.spfseniorerna.se

Brott får långtgående konsekvenser. Inte minst när de begås mot seniorer. Det kan ta lång tid att återhämta sig mentalt efter att ha utsatts för brott. Tilliten och förtroendet för andra naggas rejält i kanten. Oro, ångslan, misstänksamhet, sömnsvårigheter och självisolering är vanliga psykiska symtom hos brottsoffer. Andra är känslor av skam och skuld, och svårt att prata med någon om sin utsatthet. Sammantaget försämras livskvaliteten.

SPF Seniorerna har under flera år arbetat för att stärka seniorers vaksamhet. Bland annat driver vi tillsammans med Polisen, Brottsofferjouren och andra seniororganisationer studiesatsningen *Försök inte lura mig*. Vi har samtidigt påvisat det orimliga i att grundlagarna medger digitala söktjänster att utgöra brottsverktyg. Problemet måste skyndsamt åtgärdas så att seniorer och alla andra har möjlighet att vara trygga mot att utsättas för brott. De rättsliga luckor som möjliggör digitala efterforskningar och integritetskränkningar måste snabbt täppas till.

9.1 Om behovet av att begränsa grundlagsskyddet för söktjänster

SPF Seniorerna delar utredningens bedömning att grundlagsskyddet bör begränsas för söktjänster som offentliggör personuppgifter om adress, telefonnummer, civilstånd och andra uppgifter som rör enskildas personliga förhållanden samt för söktjänster som offentliggör personuppgifter om lagöverträdelse.

Digitala söktjänster underlättar efterforskningar för den som har ont uppsåt. I dag är det för lätt att ta reda på uppgifter om till exempel människors hushållsstatus, ålder, bilinnehav och boende.

Söktjänsterna fungerar i praktiken som personregister och används också för att rikta hat, hot och våld mot andra. När detta drabbar offentligtanställda tjänstemän riskerar det påverka myndighetsutövningen.

Ett sätt att motverka äldrebedrägerier är att begränsa tillgängligheten till detaljerade personuppgifter på digitala söktjänster. Vi ser inga giltiga skäl till att dessa data ska vara offentligt tillgängliga, bara ett knapptryck bort. Det är fel att personuppgifter och hushållsdetaljer publiceras på digitala söktjänster, utan den publicerades vetskap eller samtycke.

Redan i samband med att riksdagen 2003 utvidgade grundlagsskyddet till databaser genom frivilligt utgivningsbevis varnade konstitutionsutskottet för att det i värsta fall skulle kunna komma att omfatta databaser som var rena personregister, vilket därmed skulle kunna ge upphov till konflikter med de bestämmelser som fanns i syfte att skydda den personliga integriteten.

De frivilliga utgivningsbevisen rundar EU:s dataskyddsförordning vars syfte är att skydda enskilda personers grundläggande fri- och rättigheter, särskilt skyddet av personuppgifter. En rätt som slås fast i såväl regeringsformen som i den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, vilken införlivats i svensk lag.

9.3 Hur bör grundlagsundantaget utformas?

SPF Seniorerna stöder utredningens förslag att delegationsbestämmelserna i grundlagen (1 kap. 13 § TF och 1 kap. 20 § YGL) utökas till att omfatta samtliga personuppgifter och att de tillämpas endast om offentliggörandet innebär särskilda risker för otillbörliga intrång i enskildas personliga integritet samt att vid bedömningen av risken för otillbörligt intrång i enskildas personliga integritet ska särskilt beaktas

1. personuppgifternas karaktär,
2. omfattningen av offentliggörandet, och
3. syftet med offentliggörandet.

Mediegrundlagarna skyddar digitala söktjänster för webbplatser med utgivningsbevis. Det är besynnerligt. Tryck- och yttrandefriheten syftar till att säkra ett fritt meningsutbyte, en fri och allsidig upplysning och ett fritt konstnärligt skapande. Flera av dagens söktjänster ägnar sig bara åt att sprida personuppgifter – inte åt att bidra till fri åsiktsbildning. En så godtycklig rättlig reglering riskerar att minska allmänhetens förståelse och förtroende för det särskilda grundlagsskyddet för medborgarnas tryck- och yttrandefrihet.

På motsvarande vis syftar bestämmelserna om offentlighetsprincipen till att var och en ska ha insyn i offentligt beslutfattande och maktutövning. Seniorers personuppgifter har inget med den saken att göra. Offentlighetsprincipens goda intentioner bör inte urarta till en allmän öppenhet för sådant som inte har med offentligt ansvarsutkrävande att göra.

Att utöka grundlagens undantag för känsliga personuppgifter till att skydda alla typer av personuppgifter är en rimligare avvägning mellan yttrandefriheten och den personliga integriteten, än dagens situation då det är fritt fram för kriminella och deras intressen.

I detta ärende har SPF Seniorernas förbundsordförande beslutat. Martin Engman, samhällspolitisk chef, har varit föredragande.

Eva Eriksson
Förbundsordförande

SPF Seniorerna är en av Sveriges största ideella organisationer med närmare en kvarts miljon medlemmar i cirka 750 föreningar över hela landet, samt Sveriges äldsta seniororganisation, bildad 1939. Förbundet är verkligt partipolitiskt och religiöst obundet och organiserar alla som har någon form av pension och deras partner.